

Camilla Bøksle (Norsko)

Narodila se v roce 1971 a pracovala jako učitelka v Norsku a v Anglii. Napsala knížku pro děti (2019) a dva romány (2019, 2020). První z nich, *Det er vakrest når det skumrer* (Nejkrásněji je, když se šepí), je portrétem umírajícího starce a také oslavou jejího autentického dědečka, mnohogenerační rodiny i výrazem lásky k městu Kristiansand. Camillin dědeček byl milovníkem umění a umělec, ale také dominantní a sebestředný muž a pozér, přesto si jej i čtenář postupně musí zamilovat.

úryvek z románu *Nejkrásněji je, když se stmívá* přeložila Petra Mikulášová

Najkrajšie je, keď sa stmieva

Je sivý v tvári. Začínam cítiť aký je napätý, keď nie je celkom sám sebou. Presne ako teraz. Zozbieral oblečenie a iné veci, ktoré sú na vyhodenie a vedie ma von, aby mi ukázal, čo a ako si predstavoval.

- Mám aj tento smetiak a potom ten na papier a potom... tamten. Ten je na... je na papier, hej. Je zmätený, hovorí, že má ísť k lekárovi. Popri vyhadzovaní a triedení stále zas a znova opakujem, že ideme na fyzioterapiu.

- Áno, presne.

Vidím však, že mu to nie celkom dochádza.

- Možno by si mi mohla dať kvapky do oka? Keď už si tu, môžeš byť aj mojou zdravotnou sestrou. Ach, ty také veru ovládaš. Kedy ste ukončili Vaše štúdiá, sestra?

Nakvapkám kvapky do očí môjho starého otca najlepšie ako viem.

- Fajn, tak o 13:30 pôjdem k lekárovi. Ale načo vlastne?, pýta sa ma s jedným okom doširoka roztvoreným, kým si šúcha to druhé. Hľadá na mňa so spýtavým výrazom na tvári s hlavou naklonenou dozadu kým ja ukladám kvapky späť do škatuliek. Len-len, že mrknem na hodinky, aby som mu zmerala pulz. Cítim sa ako ozajstná zdravotná sestra. Aj po líci by som ho pohladila. Ale radšej to nechám tak. Nech to má nejakú fazónu. Je dospelý muž aj malé dieťa v jednej osobe. Čas si zafixoval, ale aktivitu nie.

- Ideš na fyzio, vieš?

- Idem? Dobre, tak idem, hej. Ale kedy má byť? To nevieme?

- Si objednaný na 13:30.

- Hej, tak o 13:30 to bude, presne. Vtedy mám lekára.

- Nie, ideš na fyzio.

- Hej, veď fyzio. Ale stále neviem, kedy ju mám.

- O 13:30.

- Ahá. Dnes som sa umyl, dnes to vyhovuje. To vieš, keď človek zostarne, musí si dávať pozor, aby nesmrdel. Nie je to ľahké. Dávať na všetko pozor. Jeden, aby dával pozor na tisíc vecí. Celý deň.

Veru, hej, no to vieš, musím povedať, že som teraz zo seba dosť prekvapený, aký som teraz

oveľa cintľavejší, než som kedy býval. Príšerné! Horšieho niet, než takto zostarnúť.

- Myslíš, že veľa zabúdaš?

- Áno. To veru hej. Päť minút a všetko je fuč. Celé zle, aj predtým bolo, ale teraz je to úplne šialene zlé.

Kým sa vezieme dolu do mesta na fyzioterapiu, po celý čas si nie je istý, kam to vlastne ideme. Vyrožím ho pred budovou a dohodneme sa, že poňho prídem o polhodinu neskôr. Ešte sa uistím, či s ním nemám ísť až hore. To si však neželá.

- Nie, nie, niee! Naozaj nemusíš.

Zbehnem teda domov, porobím pár vecí a vrátim sa naspäť o čosi skôr, len aby som nemeškala.

Cestou sa zastavím na pošte, hneď vo vedľajších dverách pracoval celý svoj dospelý život ako poštár. Presne tam nenávidel každú jednu sekundu tejto suchopárnej práce. Preto si na svojej kancelárii nechával dvere dokorán a celý deň si pospevoval. Spieval operety, deklamoval básne a zákazníkom držal dlhé prednášky o umení. Ľudia sa okolo neho zbíhali. Od detstva som počúvala, že pošta na Lunde sa stala legendárnou. Dvere jeho kancelárie vždy dokorán. Ľudia ho nazývali spievajúci poštár.

Niekdajší vedúci pošty sa dnes prechádza hore dolu po chodníku pred budovou a nevie, kde sa nachádza. Zazriem ho, práve keď sa chystá prejsť na druhú stranu cesty. Zatrúbim a zahnem pred neho, otvorím mu dvere a kým nalieza a sadá si do auta, podáva mi svoje rukavice.

- Som na odpis, povie.

- Kam si sa to vybral?, pýtam sa ho.

- Ja? V hlave mi bežalo tisíc myšlienok, ja som taký chudák, celkom bezprizorný. Chcel som si vziať taxík domov.

- Ale na fyzioterapii si bol, nie?

- Ale čoby. Dnes som tam nebol objednaný. Alebo hej?

- Ved' práve že hej. Preto som ťa tu vysadila.

- Naozaj som bol? Ách, a ja som sa tam nedostal. Myslel som si, že mám ísť do mesta alebo čosi také. Všetko len pletiem. Úplne príšerné! Ja už nie som na nič súci. Aký som ja len moták.

Potľapkám ho po kolene.

- Teraz si radšej zájdem do nákupného centra, do Sørlandssenteret, a dáme si kávičku. Neskôr zavolám na fyzio a všetko vysvetlím. To sa nejako spraví, uzavriem.

- Prepánajána, že to vôbec môže byť až také zlé?! Ja som predsa úplne mimo. Aký zázrak, že si prišla. Musím do zariadenia. Do šrotu so mnou. Ohrozujem iných. Neuveriteľné, že mi čosi také vôbec napadlo. Aký som len ťažkopádny. Nehnevaj sa.

- Ale no tak, teraz si dáme kávičku v obchodáku, poviem.

Celý sa rozžiari.

- Kávu, to hej. Počuj, odrazu sa mi celý svet premenil na ruby. Aký je len dobrý, príjemný. A pritom bol len pred chvíľkou úplne príšerne beznádejný.

Vyrazíme smerom k nákupnému centru. Vyjdem na hlavnú a pridám.

- A pozri to slnko ako svieti. Opäť sa rozžiarilo, vidíš? Kristepane, ochraňuj ma! *The sun shines bright, it begins to rain, it's raining hard. Then we came in, let us go out...*

Počuj, vedela si, že toto bolo jedno z našich prvých predstavení na škole? *It's raining hard, let us go out...* nie. *The sun has come in.* Nie. Pozri, to sú dosť citlivé veci, toto...

Eu to be in Inland naow... it's april there ... theah... To je krása!

Mal som poetické vlohy, preto som sa takéto veci učil naspamäť. Šlo to ľahko. Môj záujem o anglickú poéziu veľmi ovplyvnil moju výslovnosť. Počúval som mnohých anglických básnikov, ľahko sa mi po nich tie veci opakovali. Hovorili takto, že ... *Eu... Euu... Unaweah... In England naaoo.*

Nie je úžasné, ako krásne vyjadrili svoju radosť z prírody? Začína to tak malebne. *Eu tu bi in England neu... its eipril theah...*

Ach, kto by si to bol pomyslel, že budem mať vlastného šoféra! Čo ty nato, keby sme kdesi zastavili a sadli si na kávičku? Kam by sme tak mohli zbehnúť?

- Do Sørlandssenteret?

- Tak poďme tam. Tam je príjemne.

Môj starý otec, Birger, mal otca menom Toralv Andor. Doniesli sa mu chýry o ostrove Fjellandsøya, kde býval ujo Gustav. Boli to zlé chýry. Nik sa ho tam nevybral navštíviť odvtedy, čo ho tam odviezli. Vlastne si vtedy všetci aj dosť vydýchli a rátali s tým, že sa tam má fajn. Ibaže teraz sa otcovi donieslo čosi celkom iné. Preto v jeden pekný letný deň so sebou vezme deti a mladého Birgera, matku Borghild, tetu Ingrid a niekoľkých ďalších ujev a tieti do drevenej motorovej loďky. Je to jeden ozaj pekný deň.

Vystúpia na súši. Celkom na vrchole jemne stúpajúceho úbočia sa týči biely dvojposchodový dom s olúpanou maľovkou. Nikde nikoho. Otvoria dvere, ovalí ich príšerný zápach moču a výkalov. Je to čosi také desivé, že dospelí celkom zabudnú nechať deti čakať vonku. Omráčení sa v sprievode vydajú do útrob tmavých miestností. V pološere rozpoznajú nejaké špinavé, zúbožené bytosti v otrhaných šatoch, sčasti ležiace a sčasti plaziace sa po podlahe.

Otec zastane a priloží si ruku na ústa. A následne akoby odrazu precitol, zreva na decká, aby padali von. Birger so sebou berie svoje dve malé sestričky a bežia von do svetla tohto letného dňa. Kontrast s tým, čo videli vo vnútri, je brutálny.

Dospelí sa tam ešte dlho zdržia. Uja Gustava nenájdu.

Ani správcu nikde. Dozvedia sa, že sa tam už dávno neukázal. Opäť teda nasadnú do loďky a hrčia späť do mesta. Cestou jedia jedlo, ktoré prichystala mama s tetami. Jedia v tichosti. Nikto nič nehovorí. Birger vidí, ako otec pri kormidle premýšľa, ako hádže nahnevané pohľady smerom k moru.

Neskôr v to leto sa tam dospelí vyberú znova. Sami.

Otec správcu zažaluje, ústav zrušia a jeho obyvateľov porozdeľujú na iné miesta určené pre psychicky chorých. Takých je na ostrovoch naokolo a na pevnine veľa. Uja Gustava pošlú na jeden statok vo Flesi, priamo na ostrove Ågerøya.

Raz, keď sa s celou rodinou plavia na loďke, zvrtnú to k mostíku na ostrove, kde býva. Birger sedí na strednej lávke medzi mamou a tetou Jenny. Vzadu na korme Reidun v náručí tety Ingrid. Otec kormidluje. Rakel, Hans a ostatní bratranci sedia na ostatných lávkach.

Ujo Gustav zide úbočím a posadí sa na okraj prístávacieho mostíka. Hanbí sa a pohľadom

nervózne uhýba.

Birger vníma, že toto celé ujovi Gustavovi nie je príjemné. Skoro nič nepovie, keď odpovedá, len mumlavo, takmer nečujne. Rodina mu priniesla topánky, oblečenie, čítanie a tabak. Naraz dosť nahlas povie, že by rád ešte viac tabaku. Stane sa. Dostane ho od otca. Ujo Hans mu dá peniaze na ďalšie potreby. Spoločne zjedia jedlo, čo mali na cestu.

Potom sa rozlúčia a odviažu loďku. Keď míňajú prvý skalnatý výbežok, ešte vidia, ako za nimi hľadá a potom sa od mostíka vydá hore úbočím.

Späť do svojej samoty, pomyslí si Birger.

- Pozri, aké skvelé svetelné podmienky! Vidiš to svetlo, ako sa zrkadlí tamto na streche? Zahľadím sa na svojho starého otca. Na košeli má čosi nedefinovateľné. Žeby paradajka? Kávu už vypil. Chytí do dlane pohár vody, ktorý som pred neho postavila z obavy, či má dostatočný príjem tekutín.

- Pozri, aké sú len pekné tieto poháriky. Len či siahajú ponad nos. Nie, nesiahajú. Nemajú správne rozmery. A to je veľmi dôležitý detail. Ak budeš niekedy mať za úlohu kúpiť nové poháre, myslí na to. Skús, či sa ti zmestí nos dovnútra. Sú to dôležité detaily, lebo inak vypiješ viac, než by si mala.

Ale počuj, keď si ten výnimočný raz priložíš k perám pohár, zacítiš tú príjemnú vôňu alkoholu a pocítiš, ako sa ti celým telom rozlieva čosi dobré, upokojujúce, že je to príjemné, však? Presne tak to aj má byť. Nemusíš sa toho vôbec báť. No budeš pokračovať, kým sa ocitneš pod stolom? To ti naozaj netreba. Len zostať spokojný so sebou samým a so všetkými naokolo. To je príjemné. To je ozaj úžasný pôžitok.

Nie vždy ešte preňho existuje to vonkajšie. Hovorili sme o tom, že by sme si spravili výlet k moru, na čo však už zabudol. Zistila som, že ak mu dám presne to, čo práve vtedy chce, keď to práve chce, je s tým úplne spokojný. Keď je vonku treskúca zima, no jemu sa cnie za morom, stačí ak mu poviem, že si najskôr môžeme zájsť na kávičku do Sørlandssenteret, a potom sa pôjdeme prejsť dolu do prístavu, vtedy je celý uveličený. Tak málo stačí. Takýmto spôsobom stále cestujeme do Osla, do Mandalu, do Francúzska a kamkoľvek sa nám zachce. Stačí, ak cíti, že je to možné. Nič nie je nemožné. Kdesi hlboko vo vnútri asi aj vie, že to celé je len divadlo. Pôsobí to, akoby sa čas preňho rozplynul. Žije tak intenzívne v prítomnosti. Tu a teraz je všetko, čo má. Včerašok neexistuje a zajtrašok nie je na dosah. Všetko, čo má, sú jeho rutiny a príbeh, do ktorého sa vracia a z ktorého sa vytráca. Jednoducho život. Pamätám si, ako ma fascinovalo, keď sa hovorilo o tom, ako sa ľuďom tesne pred smrťou prehrá celý život pred očami. A možno práve na tom my teraz pracujeme. Sledujeme, ako sa prehráva jeden život pred očami nás oboch.

- Birger, okamžite vstávaj! Je vojna!

Leží na diváne na ulici Østre Strandgate.

Presťahovali sa tam.

Stará mama z domu na Skippergada zomrela. Dlho boa pripútaná na lôžko a sťažka dýchala.

Teta Ingrid sa vrátila domov z Askeru, aby pomohla mame a tete Jenny. Istý čas sa to u nich hemžilo ujami a tetami, ktorí starkú ešte prišli pozrieť a rozlúčiť sa s ňou. Dospeláci prikázali Birgerovi, aby za ňou šiel hore a sedel pri nej. Raz tak aj spravil, ale vyzerala príšerne inak a cudzo, ako tam tak ležala. Viac u nej už nechcel byť. Posadil sa preto na stoličku na chodbe a čakal. Načúval tej, ktorá tam hore zomierala. Dlho. Až kým napokon zavládlo ticho. Až vtedy sa vykradol hore a sledoval dianie cez pootvorené dvere. Mama s tetou Jenny ju chystali do truhly a pritom plakali. Ujo Hans s otcom ju potom mali zniesť tými úzkymi, strmými schodmi dolu. Na to nik nepomyslel, že sú až také strmé – tie schody, ktorými sa starká musela štverať aj so zničeným bedrovým kĺbom, keď potrebovala na latrínu na zadnom dvore. Ingrid ich spolu s matkou zdola dirigovali. Trochu viac doľava, doprava, nie až tak dolu. Nastal trochu zmätok, koho majú počúvať.

Ujo Hans išiel podľa maminho navádzania a otec počúval tetu Ingrid, takže kým tú truhlu obracali sem a tam, starká v nej skĺzla až celkom dolu do jedného rohu.

Drobunká starká.

Konečne dolu, ju opäť povystierali. Truhlu naložili na nákladnú plochu voza a kočiš trhol opratami. Kôň sa pohol trochu prirýchlo, takže sa sprievod musel poponáhľať, aby truhlu dobehli.

Zvony začali zvonieť ako to v tých časoch bývalo zvykom. Potom ju pochovali za jagavú striebornú ohradu hneď vedľa jej prístavného robotníka.

Na fotografiách v albume môjho starého otca vyzerá prastaro. Drobná a zošúverená, s ohnutým chrbtom, s vlasmi v uzle a s rukami zopnutými na zástere. Nemala pritom ani len sedemdesiat.

Teta Jenny odcestovala naspäť do Askeru aj s tetou Ingrid a začala pracovať v šijacej dielni na Dikemarku.

Dom na Skippergata 14 komusi predali.

A Birgerovmu otcovi sa podarilo prenajať pre rodinu byt celkom dolu pri prístave na Østre Strandgate.

Práve tam, na diváne na Østre Strandgate v to ráno 9. apríla 1940 teraz leží Birger a spí. Spí ako drevo a ničomu nerozumie, keď naňho otec vrieska, že sa musí okamžite zobudiť.

- Pod' sa pozrieť, Birger! kričí. Birger sa zakrúti do deky, vbehne do obývačky, kým si pretiera oči. Ich dom leží celkom pri mori. Majú znamenitý výhľad na vojnové lode, ktoré tiahnu na Kristiansand.

Strieľajú do nich. Projektily im lietajú rovno nad domom, v ktorom sa nachádzajú.

- Nebojíš sa? pýtam sa ho. Nepočuje ma.

- Nebojíš sa? pýtam sa ho znova a jemne ho potiahnem za rukáv.

- Nie, vlastne nie. Stojíme tam s otcom. Pozri, sme fascinovaní! Je to napínavé.

Takto vyzerali prvé minúty vojny v Nórsku u nich doma, v obývačke. Boli napínavé, zaujímavé.

Zobudia mamu a dievčatá, tetu Oľgu v podkroví. Aj Dvergsnesenovcov, ktorí u nich bývajú v pivnici. Všetci vyjdú von na ulicu.

Otec zbehne po auto, aby odviezol mamu, dievčatá, tetu Oľgu a Birgera do malého prístavu

Brekkestø, ktorý leží dosť ďaleko na východ od mesta. Idú k otcovým príbuzným.

Kým sa prepraví cez vodu na lanovej kompe, zrak im padne na torpédoborec plný nórskech vojakov. Aký absurdný deň.

Keď dorazia na miesto, ujme sa ich colník Oluf a ujo Lenius, otcov ujo. Pomôžu previezť dievčatá člnom na ostrov Ågerøya k tete Olgine, do domu otcovho detstva. Toralv Andor trvá na tom, aby sa s ním Birger vrátil naspäť do mesta pozrieť sa, či netreba s niečím pomôcť. Birger je taký hrdý.

- Len si predstav, aký som bol hrdý, prízvukuje mi starý otec.

Upaľujú naspäť do mesta, v aute sedí s vystretým chrbtom vedľa svojho otca. Na nórskom torpédoborci už niet ani nohy. V meste vládne ticho. Nikde nikoho.

Vežu na kostole zostrelili.

Zavezú sa domov po paplóny a vankúše, naplnia auto všetkým, čo potrebujú, a potom sa chvíľu vozia ulicami mesta a pokúšajú sa zistiť, čo sa deje. Stretnú dve postaršie ženy, ktoré sa chcú dostať do Setesdalenu. Prosíjajú, aby ich tam otec odviezol. Otec napokon zavelí:

- Nasadajte!

Odvezie ich tak na polcesty do Setesdalenu, kým nenájde iné auto, ktoré ich vezme ďalej. Otec s Birgerom sa prevezú opäť cez mesto a pokračujú naspäť na Brekkestø.

- Je to dramatické, povie Beden.

Môj starý otec, Beden, ako sme ho zvykli volať ako deti, je práve teraz hlavou kdesi celkom inde. Toto je totiž deň, na ktorý nikto v Nórsku nikdy nezabudne. Každý má svoj príbeh o tom, ako minútu po minúte prebiehal. Toto je Bedenova verzia. Ukazuje a gestikuluje, pred očami vidíme auto s otcom a mladým Bedenom na úzkej mimomestskej ceste, na chvíľu zastavujú pri tichom a opustenom torpédoborci. Otec má vážny výraz v tvári.

Kompa a jej kapitán fungujú ako obyčajne. Bez slova sa prepraví na Sømnsiden.

- Odrazu ktosi zreval: «Kryte sa... do prvej diery v teréne!», povie Beden a kryje si hlavu rukami tam, v kaviarni, medzi našimi pohármi a papierovými obrúskami.

Rovno nad hlavami im prehrmí nemecké stíhačky. Bez jediného pohybu tak zostanú ležať v priekope ešte hodnú chvíľu, kým si nie sú istí, že lietadlá zmizli.

Potom už pokojne dorazia až na Brekkestø. Tam môžu bývať v malom domčeku otcovej sesternice. Dievčatá a mamu opäť prevezú loďou malým zálivom z Ågerøya až k mostíku na Brekkestø.

Večer ujo Lenius všetkých zvolá dolu, do svojho lodného domčka. Ujo je starý námorník s veľkými päťami a bradou.

Keď sú všetci na mieste, vstane a povie: - Obsadili nás! S pomocou Božou sa z toho dostaneme.

Celý čas, kým hovorí, stojí. Pofukuje príjemný vetrík. Udrie v jednom z upevňujúcich laniek, laná trepocú o stožiar. To sú jediné zvuky, ktoré počujú okrem hlbokého basu uja Leniusa. Jeho hlas znie ako z iného sveta.

- Odteraz môžeme kedykoľvek očakávať príchod Nemcov a vtedy musíme byť všetci pripravení. Nastal čas, aby sme sa pomodlili Otčenáš.

Nato vzopne svoje hrubočizné ruky a skloní hlavu. Birger spraví spolu s ostatnými, čo sa zišli

v domčeku, to isté.

Nasledujúci deň alebo deň potom naozaj prihrmí na mopede jeden Nemec. Celkom sám. Vidia ho ako k nim schádza po ceste. Motocykel práši, ako nabieha na výmole. Ľudia akoby zamrzli uprostred svojich činností, ktoré práve vykonávajú a sledujú ho, ako mizne dolu, pri penzióne, kde zaklope a vojde dnu.

O niekoľko dní neskôr prichádzajú ďalší. Idú v kolóne áut. Traverzom sa šinú dolu po ceste až do dedinky. Zastanú pred penziónom, vystrčia otvorené dlane do vzduchu a oznámia, že je odteraz okupovaný a vlastníctvom Nemecka.

S tým sa nič nedá robiť. Nemci sú inak slušní a milí a okrem toho, že vysedávajú na slnku v záhrade s povyhrňanými rukávami na uniformách a nohami vyloženými na preprávkach od piva, pokračuje život ako predtým.

Raz ráno prechádza Birger okolo nich a povie: - *Schon so früh auf? Ja ich mache jeden Morgen lange Spaziergänge. So bald ich aus dem Bett bin, bin ich zu faul die Augen zu zumachen.*

Kývne hlavou a ide ďalej, zatiaľ čo za ním nemeckí vojaci hľadajú so spadnutými sánkami.

Beden sa rozosmeje. Nahlas. Z očí sa mu kotúľajú slzy.

- Takto som využíval podobné frázičky. Naučil som sa ich v škole. Nemci z toho boli celí pafl! Bolo to dokonalé. A aký som len bol spokojný so svojou

výslovnosťou! Dlho som si to nacvičoval a potom som len akoby celkom náhodou šiel okolo a takéto čosi som zo seba vysúkal.

Ešte vždy je v obchodoch dostatok čokolády a veľa jedla. V mori plno rýb. Skoro ráno nastavia návnady a večer už teta Olgine chystá skvelé jedlá z rybaciny. Teplé rybacie fašírky so šúpanými mladými zemiačkami, posypané kôprom a petržlenovou vňaťou zo záhrady preliate roztopeným maslom.

Sú si temer celkom istí, že niektorí z kúpajúcich sa hostí sú špióni. Špehujú Nemcov. A deti špehujú ich.

V nedeľu organizujú regaty. More je posiate malými bielymi plachtami. Pretekajú sa, ktorá ako prvá prejde okolo červenej bóje ďaleko medzi vlnami. Ujo Oluf si spolu s otcom užívajú toto nezabudnuteľné leto. Dvíhajú nohy do strán a púšťajú dlhé prdy. *Ovsené spevy*, tak ich nazývajú. Majú byť čo možno najdlhšie, najhlasnejšie a najvzdušnejšie. Hádajú sa, kto vyhral regatu, sedia pod ringlotovými stromami tety Olgine a popíjajú meltu. Birger počuje ich tlmené hlasy a bublavý, hlboký smiech už zrána, keď sa prebúda v izbe, v ktorej cítiť pach morských rias, raňajok, čerstvého vzduchu a oblečenia, čo sa suší na šnúre.

Jednonohý Tønnesen má za ženu Stinu. Každý deň sa vyterigajú hore kopcom. Na skalnatý výbežok si položili trám z dreva, na ktorom vysedávajú, odrážajú sa a hojdajú tak, aby ich všetci videli.

To je ale atmosféra! A v jednom zo susedných domov býva dievča. Jedno dohneda opálené a krásne dievča. Birger chodieval dlhé obchádzky len aby ju uvidel. Má chuť jej povedať: «Mám ťa rád, nemôžeme byť trochu spolu?» Neodvažuje sa však, nevinný a krehký aký je.

Jedného rána, keď akože úplnou náhodou stojí pred záhradnou brámkou jej domu, ktosi

ukazuje na čosi hore vo vzduchu.

- Pozrite!, kričia. - Vzducholod'.

Pokojne sa vznáša nad Bøkslene, nad tými dvoma oblými morskými skalami, ktoré trčia z vody hneď za prístavom a podobajú sa na chrby dvoch veľrýb. Birger upiera zrak na vzducholod', no horúcosť mu zalieva šiju. Vie, že za ním stojí to dievča a pozerá sa jeho smerom. Možno sa díva na vzducholod'. Je to však jeho smerom. Vzducholod' začne plávať ďalej až napokon zmizne z dohľadu. Aj Birger musí ísť ďalej. Vlastne tam nemá čo hľadať, len čo tam kope do kamienkov na ceste. Ibaže zatiaľ ju po celý čas vidí periférne ponad živý plot. Má dojem, že vidí, ako ho aj ona sleduje, ako sa tam s rukami vo vreckách poneviera.

Každý deň, tesne pred obedom, keď začínajú trúbenie parníka *Skjold*, sa všetci zbehnú na prístávací mostík. Je to udalosť dňa. To on im nesie správy, tovar a klebety z mesta. Birger je taký hrdý, lebo jeho ujo Trygve, otcov brat, je na *Skjolve* kapitán. Ako veľký chlap spolu s otcom schádza až k lodi na kus reči, aby ich každý videl.

Vojna je kdesi ďaleko odtiaľ. Veľa o nej nepočujú. Akoby to skoro ani nebola pravda, že je vojna.

V jedno popoludnie však Birger vybehne na vrchol Brekkestø. Ľudia sa tam začali zbiehať. Poniectorí ukazujú na more a zúfalo si prikladajú ruku k ústam. Iní zas stoja pokojne so zachmúreným pohľadom. Pred nimi na mori sa odohráva námorná bitka. Je to príšerné. Hrôzostrašné. Deje sa to tak blízko, že vidia ľudí hýbať sa ako čierne kontúry proti ohňu. Celý obzor sa premenil na ohnivé peklo. Priamo tam pred ich očami.

Nezmôžu nič iné, len tam stáť a pri zapadajúcom slnku sa na to dívať, kým sa obloha mení na ešte krvavejšiu.

Trvá to dlhé hodiny. Niekoľko ich tam zostane meravo stáť a pozorovať tú červenú drámu na život a na smrť, pričom väčšina odkráča domov, ľahnúť si na noc. Zaľhnú do naškrobených, bielych čistulinkých prestieradiel. Cítia to teplo a bezpečie, čo ich objíma, ako tam tak ležia každý vo svojej posteli a ráno sa zas prebudia na vôňu chutných raňajok. Je celkom nepochopiteľné, že iní sú zatiaľ tam vonku, v tom nočnom pekle.

Nasledujúce dni potom more vyplavuje na súš mŕtvolu. Len tam tak ležia a v mokrých uniformách narážajú na hladké kamene. Vlny ich berú so sebou, hojdajú ich sem a tam.

Chlapci vybehnú do penziónu a oznámia, že našli tieto mladé telá bez života. Mali by ich predsa pochovať, nemôžu tam len tak zostať. Nepriateľ im zato zaplatí pár drobných a oni sa hlboko uklonia.

Neskôr tej jesene sa rodina presunie naspäť do mesta.

Nad mestom Kristiansand prebrali vládu nacisti. Všade v uliciach samí vojaci.

Všetko pokračuje ako má a pritom sa všetko zmenilo. Nórsko je okupované.

Birgerov otec sa angažuje v odboji. Stane sa jeho vedúcim v Kristiansande a vie o všetkom, čo sa deje. Je rovnako sociálny ako predtým, veľa času trávi vonku. Ibaže čosi sa predsa len zmenilo. Birger to vníma, že otec musí čosi urobiť. Čosi dôležité. Atmosféra sa totiž definitívne zmenila. Už nechodí von, aby sa zabával, zdržiava sa dolu v prístave na mostíku rybárov a na miestach, kde sa ľudia schádzajú za účelom získať informácie. Neuveriteľné, že ho neodhalili,

veď hovorí hlasno a slepo dôveruje všetkým okolo seba.

Už nie je dovolené vlastniť rádio. Všetky rádiá v celom Kristiansande musia ľudia odovzdať. Pred knižnicou stoja dlhé rady ľudí, čo idú svoje aparáty odovzdať Nemcom, aby nemohli počúvať hlasy z Londýna.

Teta Aagot Therese svoje rádio neodovzdá. Ona žije podľa iných zákonov, než sú tohto sveta. Môžu ťa chytiť! Zastreliť! Počuje ako jej hovoria. Ale teta Aagot, tá dôveruje svojmu Nebeskému Otcovi. A vyzerá to tak, že jej Nebeský Otec to berie na vedomie. Jej rádio totiž nikdy neobjavia. Birgerov otec sa spolu s ostatnými mužmi z odboja u nej stretávajú a v obývačke sedia okolo rádia, kým im ona chystá čosi pod zub. Tak zostáva Toralv Andor informovaný o celom dianí.

Jeden raz ich však i tak uprostred noci zobudí búchanie polície na dvere. Odvedú si otca so sebou do Arkivet.

Túto monumentálnu murovanú budovu, tesne pod vilou uja Hansa na Bøllevy, inak používali ako štátny archív. Teraz slúži ako hlavný stan Gestapa.

Ráno vyšle Borghild svojho syna Birgera, aby ich tam hore šiel poprosiť o prepustenie otca. - Len si predstav, ako tam tak stojím, taký hlupáčik, povie Beden. - Matka bola veľmi naivná. Myslela si, že to tak chodí, že len vybehnem hore do budovy a poprosím ich, aby ho pustili, lebo ho doma potrebujeme a oni by to spravili. A ja, hlupák jeden, som jej veril. A tak som sa tam teda pobral, prechádzajúc rovno popri tých najhorších gestapákov a požiadal som ich, či môžem hovoriť so zodpovednými. No až tam mi to celé došlo, chápeš? Pochopil som, že to asi nebude zas až také ľahké. Len si ma predstav, ako sa tam zadráham a nohou ryjem do zeme.

Hej, vidím ten obraz pred očami. Pohľad je to takmer komický v celej svojej príšernej nevinnosti. Malým hláskom predostrie v akej veci prišiel a už aj trieli von sprevádzaný smiechom nepriateľa, ktorý sa za ním odrážal od stien.

Raz, v reštaurácii, totiž Toralv Andor hovoril čosi o akýchsi nemeckých lietadlách nad Gimlemoenom trochu príliš nahlas. Nejaký udavač to naňho bonzol, preto si poňho prišli a posadili ho do cely. Nikto sa nikdy nedozvedel, čo sa tam vnútri dialo. Jediné, čo vedia je, že po mesiaci opäť sedel v obývačke s fajkou zavesenou v pravom kútiku úst.

Birger je priveľký nato, aby sa za ním rozbehol a skočil mu do náruče. Práve na to mal vtedy najväčšmi chuť, ale už je, takpovediac, dospelý. Namiesto toho si sadne oproti otcovi za stôl a potľapká ho po pleci. Ako muž muža. Matka, čo preňho chystá večeru, sa dokonca trochu usmieva. Na ďalší deň otec opäť pokračuje v odboji ako predtým a nehovorí tichšie. Tiež pokračujú v počúvaní rádia u tety Aagot a tú drobnú Francúzku, ktorá je u nich na prízemí v podnájme, musia do svojich tajností zasvätiť, lebo ich začína podozrievať, keď sa tam v tom istom čase všetci každý deň schádzajú. Môže sa k nim pridať teda aj ona a opäť je tam dobrá nálada. Otec s tetiným rádiom pri uchu a chutným mäskom z alky na stole.